

”Gårdar anses för små – men gör stor nytta”

Det behövs fler, inte färre, matproducenter, skriver debattörerna. De små gårdarna är allvarligt hotade och därmed också mosaiklandskapet och den gastronomiska mångfalden. Det skriver flera debattörer.

Publicerad 2020-05-22

Foto: Henrik Isaksson/TT

”Gårdar anses för små – men gör stor nytta”

DEBATT | LANTBRUK

Det här är en argumenterande text med syfte att påverka. Åsikterna som uttrycks är skribentens egna.

Många lantbruk anses för små. För små för mejeriindustrin som anser att en gård med 30-40 kor ger för lite mjölk för att det ska vara lönt att hämta. För små för slakterierna som inte får fulla lastbilar och därför ger avdrag på priset till bonden. För små för grönsaksgrossisterna som hellre vill ha stora volymer och som fått grönsaksodlingen att koncentreras på några färre större odlare i södra Sverige eller helt ersättas av import.

Vissa livsmedelsföretag anses också för små. De har inte tillräckligt stora volymer för vare

sig grossisterna eller för handeln. Det enda som egentligen får vara litet, är priset.

Men för livet på jorden är de små gårdarna och matproducenterna inte för små, då är de stora!

De är de många små gårdarna som formar mosaiklandskapet med sina små åkrar, betesmarker och skogar och det är detta varierade landskap som är hem åt så många arter. Det är i det småbrutna landskapet som stora delar av livets mångfald bor och det är denna biologiska mångfald som är en förutsättning för mänskligt liv.

De små gårdarna och matföretagen är heller inte för små för den gastronomiska mångfalden. Tvärtom är det bland de små livsmedelsproducenterna som vi hittar det som verkligen gör svensk gastronomi spännande – mikrobryggerierna, gårdsmejerierna, hantverkscharkuteristerna och stenugnsbagarna. Och det är ofta på de mindre gårdarna som man intresserar sig för gamla lantsorter av spannmål och andra grödor och lantraser, bland annat för att man söker en rikare bredd av smaker.

De små gårdarna och matföretagen är heller inte för små för att minska sårbarheten. Tvärtom är många små och mellanstora gårdar och livsmedelsföretag, utspridda över hela landet, en förutsättning för ett robust och uthålligt livsmedelssystem. Fler människor på landsbygden väver också ett starkare socialt och kulturellt nät. Ensam är inte stark. Det blir väldigt tydligt när en kris uppstår.

De små gårdarna är allvarligt hotade och därmed också mosaiklandskapet och den gastronomiska mångfalden. Under lång tid har Sverige fört en politik, oavsett partifärg, som har tvingat de små gårdarna att lägga ner. I stället för ett landskap med stor variation, har vi fått ett alltmer ensidigt sådant. De tidigare små åkerlapparna har slagits ihop till stora fält där det bara odlas ett fåtal grödor och på de tidigare betesmarkerna breder barrskogsplanteringarna ut sig. På bara några år har antalet hotade arter ökat med hela 11 procent, enligt Artdatabanken. Var femte fjäril är rödlistad. Nästan hälften av 253 undersökta fågelarter likaså. Det här är bara några av Sveriges bidrag till den globala massdöden av arter. Och förklaringen är enkel – det är det förändrade brukandet av våra marker som är orsaken. Och lösningen är därför också enkel – att främja en utveckling av fler små gårdar, inte färre. Små gårdar kräver också förädling och försäljningskanaler i samma skala.

Det är många människor som drömmer om att starta någon form av lantbruk eller livsmedelsproduktion i liten skala och en del förverkligar också sina drömmar. Merparten av Sveriges livsmedelsföretag är antingen små eller mikrosmå. Denna nyetablering väger dock inte upp den nedläggning som samtidigt pågår. Det finns därför all anledning att både främja fler nya små gårdar och företag, men också att bromsa nedläggningen av de som redan är etablerade. Det behövs fler, inte färre, matproducenter.

Det här ett upprop för att stoppa den förödande utvecklingen. Den biologiska och gastronomiska mångfalden behöver de små!

Det här kan du göra:

Kommun: Främja det småskaliga jordbruket när det gäller exempelvis upphandling av livsmedel och stadsplanering. Använd kommunens småskaliga lantbruk som lärosäten – för barn och vuxna – och betala naturligtvis för det. Praktisera mosaiklandskap och mångfald på den mark som ni själva äger.

Livsmedelsföretag och handel: Köp era råvaror/produkter från små mångfaldsjordbruk, gärna så lokalt som möjligt. Detta gäller även vid import.

Regering och riksdag: Främja etableringen av mindre gårdar och livsmedelsproducenter, exempelvis genom skatteväxling.

Sätt ett mål för självförsörjningsgrad för olika baslivsmedel, inte bara nationellt utan också regionalt.

Öka ersättningen för att restaurera och upprätthålla igenväxta betesmarker, eftersom betande djur och gräsmarker är en nyckelfaktor för den biologiska mångfalden.

Ge Livsmedelsverket i uppdrag att främja småskaliga livsmedelsföretag och anpassa regelverket efter dem. Låt också Livsmedelsverket få ett uppdrag att främja svensk matkultur.

Stimulera etablering av små och mellanstora mejerier, slakterier, kvarnar och andra livsmedelsföretag i Sverige. I dag saknas det alternativ på många platser i landet.

Privatperson: Fråga dina politiker vad de gör för att främja ett levande lantbruk, landsbygd och landskap. Handla från din egen lokala småbonde, från reko-ringar, andelsjordbruk, gårdsbutiker, mathantverkare, bondens marknad eller liknande.

Sigrid Agenäs agronom, professor i skötsel av idisslare, SLU

Mats Ahlberg redaktör, aktuell med boken "Levande landskap"

Patrik Arneke kock, mathantverkare

Niklas Aronsson redaktör Vår fågelvärld, Vilda växter

David Bennett Omställningsnätverket

Olle Berglund Förbundet svensk fäbodkultur och utmarksbruk

Wilbert Beyer veterinär

Sébastien Boudet surdegsbagare

Ann-Helen Meyer von Bremen journalist, aktuell med boken "Kornas planet"

Ulrika Brydning Föreningen ekokockar, årets ekokock

Yann Clough professor, Centrum för miljö- och klimatforskning, Lunds universitet

Bodil Cornell Eldrimner

Mathias Dahlgren kock, krögare

Magnus Ek restaurang Oaxen

Katarina Ek-Nilsson fil dr etnologi

Lena Engelmark Embertsén matinnovatör, Högtorp gård
Per Eriksson ekonomhistoriker och bibliotekarie
Ivan Eriksson Svensk fjällrasavel
Martin Fellkvist Skilleby trädgård
Östen Forslund Sveriges rödkulleförening
Kerstin Fredlund specialist i allmänmedicin, Allkorn
Maria Gardfjell vice ordförande miljö- och jordbruksutskottet (MP)
Carina Gunnarsson Reko Uppsala
Thomas Gunnarsson Familjejordbrukarna
Eva Hagström Öberg småbonde och miljövetare
Ulrika Ivergård grönsaksodlare, Forsbergs gris & grönt
Märta Jansdotter Gröna gårdar
Ann-Sofi Johansson mathantverkare
Kerstin Jürss Sveriges gårdsmejerister
Justine Lagache författare, aktuell med boken "Naturligtvis – biologisk mångfald i din trädgård"
Matti Leino agronom och docent i genetik
Karin Lidén före detta kostchef
Sanna Lindberg mat- och dryckesjournalist
Anders Lunneryd Ekologiska lantbrukarna
Sven-Olof Lööv lantbruksjournalist
Hans Naess ättiksbyggare, preses Kålrotsakademien
Monika Naess Syltningssällskapet
Staffan Naess kock
Per Nilsson livsmedelskonsult
Tobias Nilsson naturvårdsinnovatör
Inger Olausson hortikulturhistoriker, Göteborgs universitet
Erika Olsson lantbrukare, Sörmlands matkluster
Linda Pérez dryckesjournalist
Maria Printz Emond måltidsentreprenör, Stiftelsen culinary craft i Strängnäs
Martin Ragnar forskare och författare
Gunnar Rundgren lantbrukskonsult, aktuell med boken "Kornas planet"
Elin Rydström lantbrukare
Anna K Sjögren kostvetare och matskribent
Charlotte Sommarin Föreningen sörmlandsäppet
Gunnela Ståhle Vi konsumenter
Pella Thiel ekolog och småbrukare
Frida Thörn Skilleby trädgård
Viktor Vesterberg agronom
Jonas Wangsten Småbrukarna
Magnus Westling forskarstuderande i måltidskunskap
Maria Åkerstedt Upplandsbonden
Elisabeth Ögren hortonom